

الإنْصَافُ
އަލް-އިންޞާފް

ހަވަލު ގެލީގެ ވާހަކަ

ޝެއިޚް އަންވަރުލް އައުލާކީ

(حَفِظَهُ اللّٰهُ)

އަލް އިންސާފް

ބަޙްޘާއި ދިރާސާތުގެ އިދާރާ

އިމާމް އަންވަރުލް އައުލާކީ ގެ ހުތުބާއެއްގެ ތެރެއިން [1]

ހަމަރު ގެރީގެ ވާހަކަ

އެންމެހާ ހަމްދުތައްވާނީ އެއްކައުވަންތަ الله އަށެވެ. އަހަރެމެން އެއިލާހުގެ އެހީއަށާއި ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދެމެވެ. އަދި އަހަރެމެން އަމިއްލަ ނަފްސުތަކުގެ ނުބައިކަމުންނާއި ފާފަތަކުގެ ނުބައިކަމުން ރައްކާތެރިކަންދެއްވުމަށްވެސް އެއިލާހު ހަޟްރަތުން އެދެމެވެ. الله ހިދާޔަތު ދެއްކަވައިދީ މީހަކު މަގުފުރެދިގެންނުވާ މީހެކެވެ. އަދި އެއިލާހު މަގުފުރައްދަވައިފިމީހަކަށް ހިދާޔަތު ދައްކާނެ އެހެން އެއްވެސް ފަރާތެއްނުވެއެވެ. އަދި الله ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް ފަރާތެއް ނުވާކަމަށް އަހަރެން ހެކިވަމެވެ. އަދި މުޙައްމަދު ނަބިއްޔާއީ އެއިލާހުގެ އަޅާކަމާއި ރަސޫލާކަމަށްވެސް އަހަރެން ހެކިވަމެވެ.

الله (سُبْحَانَهُ وَتَعَالى) ވަޙީކުރައްވައެވެ.

﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِۦ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسۡلِمُونَ﴾ (سورة آل عمران 102)

---

[1] ނޯޓް: ޝައިޚް އަންވަރުލް އައުލާކީ – حَفِظَهُ اللَّهُ – ގެންނަވާފައިވާ ބަޔާން އިޚްތިޞާރުކޮށްފައި އެކު، މިވާހަކައިގެ ހުތުބާއެއް މީގެ ކުރިންވެސް ދިވެހިބަހަށް ތަރުޖަމާކުރެވިފައިވެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް މިއީ އޭގެ ފުރިހަމަ ތަރުޖަމާއެވެ.

”އޭ އިމާންވި މުސްލިމުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން ﷲ އަށް ތަޤުވާވެރިވުން
(ބިރުވެތިވުން) ޙައްޤުވާގޮތުގައި އެއިލާހަށް ތަޤުވާވެރިވާށެވެ. އަދި މުސްލިމުންގެ
ގޮތުގައި މެނުވީ ތިޔަބައިމީހުން މަރުވެ ނުދާށެވެ.“

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱتَّقُواْ رَبَّكُمُ ٱلَّذِى خَلَقَكُم مِّن نَّفۡسٖ وَٰحِدَةٖ
وَخَلَقَ مِنۡهَا زَوۡجَهَا وَبَثَّ مِنۡهُمَا رِجَالٗا كَثِيرٗا وَنِسَآءٗۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ
ٱلَّذِى تَسَآءَلُونَ بِهِۦ وَٱلۡأَرۡحَامَۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلَيۡكُمۡ رَقِيبٗا﴾
(سورة النساء 1)

”އޭ މުސްލިމުންނޭވެ! އެންމެ ނަފްސަކުން ތިޔަބައިމީހުން ހެއްދެވި
ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރިރައްބަށް ބިރުވެތިވާށެވެ. އަދި އެ ނަފްސުގެ ކިބައިން
އެއިލާހު އޭގެ އަނބިވެސް ހެއްދެވިއެވެ. އަދި އެދެމަފިރިންގެ ކިބައިން، އެއިލާހު
ގިނަ ފިރިހެނުންނާއި އަންހެނުން އުފެއްދެވިއެވެ. އަދި އެއިލާހުގެ ހަޟްރަތުން
ތިޔަބައިމީހުން އެކަކު އަނެކަކާ (ޙައްޤުތައް) އެދޭ ﷲ އަށް ތިޔަބައިމީހުން
ތަޤުވާވެރިވާށެވެ. އަދި ރަޙިމުގެ ގުޅުން (ކަނޑައިނުލާށެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން
ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ބައްލަވާ ވޮޑިގެންވާ އިލާހަށްކަމުގައި ﷲ
ވޮޑިގެންވެއެވެ.“

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَقُولُواْ قَوۡلٗا سَدِيدٗا﴾

"އޭ އީމާންވީ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް ތަޤްވާވެރިވާށެވެ. އަދި ތެދުބަސް ބުނާހުރިކަމެވެ." (سورة الأحزاب 70)

ޢުމަރު ބިން ޚައްޠާބު (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) އުބައްޔު ބިން ކަޢުބު (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) އަރިހު ދެންނެވިއެވެ: "ތަޤްވާ ގެ މާނައަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟" އުބައްޔު އިބްނު ކަޢުބު ދެންނެވިއެވެ: "އޭ އަމީރުލް މުއުމިނީނެވެ! ކަލޭގެފާނު (ކަށިގަސްއިވާ) ބިލުގައި ތިބާ ހިނގާވިޑުގެންފައިވޭތޯއެވެ؟" ޢުމަރު ޖަވާބުދެއްވިއެވެ. "އާނއެކެވެ." އުބައްޔު އިބްނު ކަޢުބު ދެންނެވިއެވެ. "އެހެންކަމުން (އެކަށިގަސްތަކުގެ ބިލުގައި ހިނގާވިއިރު) ކޮށްދެވީ ފަދަ ކަރިސާއްޓެވީއެވެ؟" ޢުމަރު ޖަވާބުދެއްވިއެވެ: "އަހަރެންގެ ހެދުން މައްޗަށް ނެގީމެވެ. އަދި ވަރަށް ރައްކާތެރިވީމެވެ." ދެން އުބައްޔު އިބްނު ކަޢުބު ދެންނެވިއެވެ. "ތަޤްވާއަކީ އެއީއެވެ."

އަހަރެމެން ތަޤްރީރުކުރަމުން މިދަނީ ކަށިގަސްތަކުން ފުރިފައިވާ ބިލެއްގައެވެ. ޝައިޠާނާއި އޭނާގެ ބައިވެރިން، އަހަރެމެން ނުބައިކަން ތަންބައި އުޅަން ދަޢުވަތުދެމުން ދެއެވެ. އެހެންކަމުން ދުނިޔޭގައި ތަޤްވާވެރިވުމަކީ ތިބާގެ ހެދުން މައްޗަށް ނަގައި ރައްކާތެރިވުމެވެ. (އެބަހީ ޝައިޠާނާ އާއި އޭނާގެ އަޅުވަތްތަކުންގެ ހީލަތް މަގުތަކަށް އެންމެހާވަސްވާސްތަކާއިމެދު ރައްކާތެރިވުމެވެ.) ތަޤްވާގެ މާނައަކީ މިއީއެވެ. އަދި ތަޤްވާވެރިންގެ ތެރެއިން އަހަރެމެން ލައްވާމަށް الله ހަރުދަނާކުރެއްވުން އެދެމެވެ.

ލޯބިވާ އަޚުންނާއި އުޚުތުންނޭވެ! މަސްއޫލު (ޢިބްރަތްތެރި) ވާހަކައެއްވެއެވެ. އަހަރެން އެއަށް (މިސާލު) އަދިއަހައިދޭނަމެވެ. ތިޔައަޚުންނަށް އެވާހަކަ އަޅު

އިވިފައިވެސް އޮވެދާނެއެވެ. އެހެނަސް އެއިން އަހަރެމެންނަށް ޙާޞިލު ކުރެވޭ ވަރަށް ގިނަ މުހިއްމު ފިޔާވަޅުތަކެއްވެއެވެ. ވާހަކަ ކުރިއަށް ދަނީ މިފަދައިންނެވެ:

"ހަތަރު ގެރިއެއް އުޅުނެވެ. އޭގެތެރެއިން އެއްގެރި ހުދެވެ. އަދި އަނެއް ތިންގެރި ކަޅެވެ. މިގެރިތައް އުޅުމުންދަނީ ވަލުޖަނަވާރުން ފުރިފައިވާ ނުރައްކާތެރި ސަރަހައްދެއްގައެވެ. މިގެރިތައް ރައްކާތެރިވެ އުޅުނުގޮތަކީ އަބަދުވެސް އެކުއެކީގައި އުޅުމެވެ. އެކަތިގަނޑެއް ފަދައިން އެކީގައެވެ. އެކަކު އަނެކަކުގެ ސަލާމަތަށް ބަލަބަލައެވެ. އަދި އަބަދުވެސް ތިބެނީ ހުޝިޔާރުވެއެވެ. އަދި އެހެންކަމުން، ވަލުޖަނަވާރުތަކުން އެސަރަހައްދު ވަށާލައިފިނަމަވެސް އެގެރިތައް ސަލާމަތުން ދިރިއުޅުނެވެ.

އެހެނަސް އެއްދުވަހު ކަޅު ތިން ގެރި ބައްދަލުވުމެއް ބާއްވައިފިއެވެ. އަދި ބުނެފެވެ. "މި ހުދުގެރި އަހަރެމެންނަށް ނުރައްކާތެރިކަން ގެނުވައިދޭއެވެ. އެހެނީ އަހަރެމެން ކަޅުވުމުން، ރޭގަނޑުގެ (އަނދިރީގައި) އަހަރެމެން ފިލައިފިނަމަ އެހެންއެއްވެސް ޖަނަވާރަކަށް އަހަރެމެންނެއް ނުފެނެއެވެ. ނަމަވެސް ބަދުއްވުންނަށް ދުރުން ގެރި ފެނެއެވެ. ވުމާއެކު އޭނާ އަހަރެމެންގެ ތެރެއިން އެއްކިބާ ކޮށްލަންވީއެވެ. އަހަރެމެން ތިން (ކަޅު) ގެރި، އެކުއެކީގައި އުޅެވޭނީއެވެ..."

ދެން މިދުވަހަށްފަހު ހުދުގެރި އެކަނިމާއެކަނިކޮށް ދޫކޮށްލައި، ތިން ކަޅުގެރި އެކުވައި އުޅެންފެށިއެވެ. އެތިންކަޅުގެރި ހުދުގެރި "ބޮއިކޮޓް" ކޮށްފިއެވެ.

ވަލުބުޅާއްޓާ އަކީ ވަރަށް ވިސްނުންތޫނު އެއްޗެކެވެ. މި ގެރިބަކުގެ ފުދުގައި ހާލުވެފައިވާ ބައިބައިވުން މީހާއަށް ނަގައިގަނެވިއްޖެއެވެ. އެހެންކަމުން އެކުއްޖާ ތަންވަގު ބަލާފައި ހުދުގެރިއަށް ހަމަލާ ދިޔުމެވެ. އަދި މަސްތަކަށް ނޫލުމުން ދިރިއުޅުމަށް ކަލޭ ބިންގަޑު އަރާފާސްނުލައި ބަލަހައްޓައިގެން ބިމަށްބެވެ. އެގެރިބަކުގެ އަށް، ފޮނިފުއްޗަކަށް އިރަގައި ނޭގޭފިލުމުން ދިރިއުޅުމަށް ހުރިބައްބެވެ!

އެހެނަސް ޗެހިގަންނައިރު އެވަލުބުޅާއްޓާ ކަލޭ ބިންގަޑުގެ ބޮޑުތަން ހަމަލާދިނެވެ. ކީއްވެހޭއްތޯ؟ އެހެނީ މިހާރު އެގެރިބަކުގެބޮޑުއިން އެއްގޮތި މަދުވެ. އަދި އޭގެ ކުރިދުވަހު އެގެރިބަކުގެ ހިބައިގައި ހުރި ބޮޑަށް ފުރި މިއަދު ދަށްވެ. އެގެރިބަކު، އޭގެ އަހާ ދުކުރުތަކުގެ ނަބިޗަހަކަކުރި، ވަލުބުޅާއްޓާ އެގެރިބަކަކުވެސް ބަލަހާދިޔަ، އޭގެބޮޑުއިން ކަލުގެރިދުއްވެސް ޗަހައިގަބުލެވެ. މިހާރު ބާކީ މިބިޔޭ ދަ ގެރިއެވެ.

އެހެންކަމުން ޗެހިގަން އައިރު، ވަލުބުޅާއްބާއަށް ގެރި ޝިކާރުކުރުން ކުރިއަށްގެންދެވުނު ފަސޭހަކަމުގެ ދާއިމުކުރިއެވެ. އެހެނީ ބާކީ ބިބި އެންމެ ދުގެރިއެވެ. އޭގެބޮޑުއިން އެއްގޮތި، އެސްކުރު ކާލަދިފައިވެ. ދުން، އެންމެ ފަހުކޮޅު ބާކީ އޮތީ އެންމެ ގެރިއެކެވެ. ބިރުވެރިކަމާއިއެކު ވަލުބުޅާއްބާގެ ކިބައިން ސަލާމަތްވުމަށް ފަރާތްފަރާތުގަ އެގެރި ދުވަސްފަހަދައިފިއެވެ. ނަމަވެސް އެގެރި ހިތްވަރުދީ އެހިފެހެން ފަރާތުގެ މިހާރުކަންތަކެވެ. ކުއްޖާވެސް ގެރި ފަހަތުން (ޝިކާރުކުރުމަށް) ކުރިމަތިލާފައިވަނީ ވަރަށްވެސް ތަދުންކަމާއި އެކުގައެވެ. ގެރިޔަށް ކުރުވުން އެއްވެސް ކަމެއްނުވެ. އަދި ގެރި ވަރުބަލިވެ ބިންމަތީގައި ވެއްޓުނުކަން ކުއްޖާއަށް އެނގުނެވެ. ކުއްޖާ ގެރިޔާއި ދިމާލަށް ފުއްމައިގެންގޮސް އޭގެ ކަރުގައި ހިފިއެވެ. އެހިނދު ގެރި، އޭގެ އެންމެ ފަހުބަސް ބުނެފިއެވެ. ގެރިގެ މިބަސްކޮޅަކީ ވަރަށްވެސް ފުރިހަމަ ބަސްކޮޅެކެވެ. އެއީ އެބަސްކޮޅުން

އަހަރެމެންނަށް ބޮޑުވެގެންވާ ފިލާވަޅެއް ލިބިދޭ ބަސްކޮޅެކެވެ. ކަޅު ގެރި ބުނީ: ”ހުދުގެރި ށިކާރު ކުރެވުނު ދުވަހު އަހަރެންނަށްވެސް ށިކާރުވެވިއްޖެއެވެ. ހުދުގެރި ށިކާރުވެވުމަށް އަހަރެން ދޫކޮށްލި ދުވަހު، އަހަރެން ހުދު އަހަރެންގެ މަރުގެ ޙުކުމުގައި ސޮއިކޮށްލީމެވެ. އަހަރެން މަރު މިވަނީ މިހާރެއް ނޫނެވެ. އަދި އަހަރެން މަރުވަނީ މިއަދެއްވެސް ނޫނެވެ... އަހަރެން މަރުވީދުވަހަކީ ހުދުގެރި ކާލުމަށް ވަލުކުއްތާއަށް ދޫކޮށްލިދުވަހުގައެވެ.“

އަޚުންނާއި އުޚުތުންނޭވެ! ހަމަޔަޤީނުންވެސް، ތިޔައިގެ އަޚުންނާއި މިހާރުވެސް މިވާހަކައިން އިބްރަތްތަކެއް ޙާޞިލްވެދާނެއެވެ. އަހަރެން އޭގެ ތެރެއިން ބައެއް ކަންކަމަށް އަލިއަޅުވާލާނަމެވެ — إِنْ شَاءَ اللَّهُ.

– ފުރަތަމަ ޖާގަވެރި –

އިސްލާމީ އުއްމަތް

މިވާހަކައަކީ އަދުގެ އިސްލާމީ އުއްމަތުގެ ހާލަތު ވަރަށް ފުރިހަމައަށް ބަޔާންކޮށްދޭ ވާހަކައެކެވެ. މިއީ ހަމަ ސީދާ ކަންތައްތައް ހިނގަމުންދާގޮތެވެ. އަހަރެމެން މިތިބީ އިސްލާމީ އުއްމަތް ބަރަކަތްތެރި ބައެއް ވެއްޓެމުންދާތަން ބަލާށެވެ. އެއްވެސް ކަމެއް ނުކުރާ ހާލު އިރީނދު ތިބީއެވެ. ފަލަސްތީން ނިގުޅައިގަނެވުނު އިރުވެސް އެއްވެސް ކަމެއް ނުކޮށް ތިބީއެވެ. އަދި އެއަރަބިކަރު ޤައުމުތަކަށް ވަރު ޤައުމުގެ މައްސަލަތަކުގެ ތެރެއިން ވެއްޓެމުން ދަނީއެވެ. ތިބާއަން ކަޝްމީރު (މިޤާރަބްގެތްމަކައި) ވެއެވެ. އަދި ސީރިޔާވެސް ދެއެވެ. އަދި ފިލިޕީންސްގައިވާ މުސްލިމުންނާއި، އަދި މިޔާރު އިރާޤުވެސް ދެއެވެ. އަދި (އިސްލާމީ) އުއްމަތް ހަމަ ހަނދުމައެވެ. އިރާނު ނިގުޅައިގަނެވުމުން ދިޔައިރުވެސް އުއްމަތް ބަލަހައްޓައިގެން ތިބީއެވެ. އަދި އެހިސާބުން (މިހެންގޮތަށްހުރި) ނިމުމަކަށް ނާންނާނެއެވެ. އެހެނީ ސީދާ ފަދަ ޤައުމުތަކުން އެބަސްއުލުވެގެންދާނެއެވެ. އަދި އާއިލާތަކުންވެސް ވަނީ (ކޮންކޮން) ބިމެއްކަން ދެނެގަނެވިފައެއްނުވޭ ހަމަ اللهއެވެ! އެހެންކަމުން އެ ޤައުމުތައް ނިގުޅައިގަނެވީ ދިޔައީކަމުންނެވެ. އެޤައުމުތައް ނިގުޅައިގަނެވީ އެކަމެއް އަހަރުމެންކާއި ކުރީންނެވެ. މުސްލިމު ޤައުމުތައް ބިލާދުންދިރުމަން އަހަރުމެން ދުރުކޮށްލިހިނދު، އަހަރުމެންގެ ތެރެއިން ކޮންމެ ވަރެއްގެ މައްކަންކޮށްފި އަހަރުމެން އެކަން ކުރިމަތިކުރުވައިފިއެވެ.

– ދެވަނަ ފިލާވަޅު –

އެއްބައިވަންތަކަން

މިވާހަކައިން ދޭހަކޮށްދެނީ ބައިބައިވުމުގެ (ހިތި) ނަތީޖާތަކެވެ. މިގޮތުތައް ދެބައިވެ، އޭގެތެރެއިން އެކަކީ އެސްޓޮރުމެންގެ ބަޑުއްލު ޖަހާއިގަޑުމަން ދޫކޮށްލުމުގެ ނަތީޖާއަކީ: އެސްޓޭޑިއަން އެންމެންވެސް ނަގާމިހާބޮޑެގެންދިޔުމެވެ. އާ ހަރުނާރި އުޅުއްވަނިއްވާ! ރަސޫލާ – صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ – ވަނީ މުއުމިނުންގެ މިސާލެއް ބަޔާންކުރައްވާފައެވެ:

ނުޢުމާން އިބްނު ބަޝީރު – رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ – ރިވާކުރައްވައެވެ: الله ގެ ރަސޫލާ – صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ – ޙަދީޘްކުރައްވައެވެ: « مَثَلُ الْمُؤْمِنِينَ فِي تَوَادِّهِمْ وَتَرَاحُمِهِمْ وَتَعَاطُفِهِمْ مَثَلُ الْجَسَدِ إِذَا اشْتَكَى مِنْهُ عُضْوٌ تَدَاعَى لَهُ سَائِرُ الْجَسَدِ بِالسَّهَرِ وَالْحُمَّى ». (رواه مسلم)

"އެކަކު އަނެކަކާދެކެ ލޯބިވެ، އެކަކު އަނެކަކަށް ހަމްދަރުދީވެ، އެކަކު އަނެކަކަށް އޯގާތެރިވުމުގައި، މުއުމިނުންގެ މިސާލަކީ އެއްހަށިގަނޑެއްގެ މިސާލެވެ: އޭގެ ތެރެއިން އެއްވެސް ގުނަވަނެއްގައި ވޭނެއްއަރާނަމަ، ހާލުހުރުމާއި ހުންއައުމުގައި އެހެނިހެންގުނަ ވޭން އަރައެވެ."

ރަސޫލާ – صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ – މި ޙަދީޘްކުރައްވަނީ، ތިބާގެ އިސްލާމީން ނުވަތަ ފައިން ނުވަތަ ހަށިގަނޑުގެ އެއްވެސް ގުނަވަނަކަން

ގެއްލުމެއްލިބިއްޖެނަމަ، (އޭގެ ވޫނުގެ ސަބަބުން) ތިބާއަށް ނުނިކޭ ވާހަކައެވެ. އަދި ހަރިގަނޑުން ހުރެއް އުފެދިއްޖެއެވެ. އެއީ ތިބާގެ ހަރިގަނޑުން އާޚިރަތުގެ ތަރާޒުގައި ބަރުސިލުމަކާއި ދުނިޔެއަށް ހަނގުރާމަކުރުމަށް މަސައްކަތްކުރާނީއެވެ. އަދުއްވާއި ދުނިޔެއަށް ހަނގުރާމަކުރަނީއެވެ. އަދި އެހެންކަމުން މުޅި ހަރިގަނޑު މިކަމުގައި ބައިވެރިވެއެވެ. ޒަހަ މިއީ ރަސޫލާ – صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ – މިއުއްމަތުގެ މައްޗަށް މިޒާޖު ޖެއްސެވި ގޮތެވެ.

ކަންމިހެންހުރުމާއިއެކު ދުނިޔާގެ އިތުރުމީގައި، ޝަރީ ހުގަނޑުގައި ނުވަތަ ދުވަސްގައި، ނުވަތަ އުމުރުގައި މުސީބަތެއްވާނަމަ، އެއީ ހަރިގަނޑުގެ އެންމެ ގުދުރަތަށްވިޔަސް، ޝަރީ އޭގެ ކަށްޓަކާ އަތާއި ހިސާބުތަކެއްވިޔަސް، ހަމަ ތިބާގެ އަމިއްލަ އާއިލާއަށްޓަކައި އަޅާ ވޭން، (މިކަމުގައިވެސް) ތިބާއަށް އިނާޔަތް ވާންޖެހެނީއެވެ. ތިބާ ހަމައެކަނި އަޅުވެރި ތިބާގެ އަމިއްލަ ނަފުސުގެ ރައްކާތެރިކަމާއި، ތިބާގެ އަމިއްލަ އާއިލާގެ ރައްކާތެރިކަމަށްވާނަމަ، މިކަމުގައި ޖެހުން އުފަލެވެ. (އުފެދިއްޖެނަމަ) ތިބާއަކީ ބަރަކާތްތެރި މިހަރިގަނޑުގެ ބިރުސާރެއް ނޫނެވެ. ރަސޫލާ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ — މިބަޔާންކުރައްވަނީ މިއުއްމަތަކީ އެއްހަރިގަނޑެއްކަމުގެ. އެބައިމީހުންނަކީ ސިފައިސިފަތުން އެހެން ޒަމާނުގެ، ނުވަތަ އެހެން ޖަމާޢަތެއް، ނުވަތަ އެހެން މަދުރަސާއެއްގެ މިހާރަން ވިސްނާލެވެ. އެއީ އެކަނި މުސްލިމުންނަކަށް ވާނަމަވެ. އަދި މުސްލިމުންނަ اللّٰهއަށް ހެޔޮގޮތުގައި އިޚްލާސް (ކުށްކުރާނޫނި) މަގުފުރެދުމުގައި ނުވާ މިހެނެވެ.

ނަމަވެސް ބަހެއް ފެނަރަން އަހަރުމެންނަން ޔުނާނީ، މުސްލިމުންނަ ހަމައެކަނި ”އަހަންނާއި އަހަރުމެންގެ ޖަމާޢަތް“ ކިޔުމެވެ. ކިއްވެހެއްޔެވެ؟ ”އެހެނީ ޢަނާ އަހަރުމެންގެ މިޖަމާޢަތަކީ ތިޔަ ނުވާނީއެވެ.“ (ދުނިޔޭގައިވެސް!) މިހެންގެ މައްސަލަ

ކުޑުކުރު ޤާބިލުންވާ ހިނދަކު ކާނާއަކީ ހަމަ މުސްތަޙިއްޤެކެވެ. ވަކި މިވެނި މީހެއް
މުޅިމުއްދަތުގައި ތިބެން ދަތިވެއްޖެނަމަވާ ހިނދަކު ކާނާއަކީ ހަމަ މުސްތަޙިއްޤެކެވެ.
އެކަކު މިވެނި މަސްހަލަގެ މިވެނި ޒަމާނާއަށްގެ މިވެނި ކަމުދުއްގެ
މިހާރުވެރިކަން މިކަމުގައި ފާރަވެރި ނުވާނެއެވެ.

މިހާރު އަހަރެމެން މިވާހަކަ ދައްކަމުންދަނީ އެއްބައިވަންތަކަމުގެ ވުޖޫދުގެ
މުހިއްމުކަމާއިބެހޭ ގޮތުންނެވެ. މިއެއްބައިވަންތަކަމުގެ މުޖުތަމަޢު އެއް ޖަމާޢަތެއް
އޮތުކުރި ދުނިޔެއިން ޖަމާޢަތްތަކާއި، އެހެން ހުރިހާ މަޛްހަބުތަކާ އެއްކޮށްލައި،
އަހަރެމެން އެކަކު އަނެކަކާ (ފިކުރުގައި ތަފާތުވުންތައް) ނުކުޅެދިތަކަކަށްވުން
ނަމަ، މިއީ (ޖަމާޢީ ގޮތުން) ވާނީ ކަމެއް ނޫނެވެ. އަހަރެމެން އެއްބައިވަންތަކަން
މާނަ ކުރަނީ، މިއީ އިސްލާމްދީނަށް ޚިދުމަތް ކުރުމުގައި ތަފާތު
ނަޒަރިއްޔާތުތައްގައި ވިޔަސް، މިބާވަތުގެ ފަރުދީގޮތުން ތަފާތުވުމެއް ވިޔަސް، މިބާގެ
އަހަރެން އެކިބޮޑުބޮޑު ހިނދުން، އޮޅާގެ އެހިރަން އެއްގައި މިބާވަތުގެވެ.
އެއްބައިވަންތަކަމަކީ މިއީއެވެ. މިމަސައްކަތް ކުރުމުގައި މިބާ ތަފާތު ގޮތަކަށް
ގޮތްތެރިކަންވެއެވެ. ތަފާތު ކަމެއްވެސް ކުރުވިދާނެއެވެ. އެހެން އަހަރެމެންނަށް
އެކަކަށްކަން ބޭނުންވެއެވެ. މިއްމަތަކަށް މިއަދު، އެއްވުމާ ޖޮނިގުކަން އެއް
ބޭނުންވެއެވެ. ކޮންމެ ޖޮނިގުއްގައިވެސް ބަދަލަކުރުމާއި ނުކުޅެދުންތެރިކަން
އެބަވެއެވެ. އެހެންކަމުން މިހުސްޤީގަމެއް ފުރާނަ މުސްތަޤުބިލުން އަހަރެމެންނަށް
ބޭނުންވެއެވެ. އެހެންކަމުން އަހަރެމެންގެ މިއީސްނުގޮތެއް ތަފާތުވެނެއެވެ.
ބައެއްމީހުން ދަރުވަތް ދިނުމުގައެވެ. އަނެއްބައެއް އިސްލާމް އުނގަންނުމުގައެވެ.
ބައެއްމީހުން އަމިކަން ކުރުމުގައެވެ. ފަހު މިސްކިތްތަކުގައި ތަފާތުބައެއްވެ. ކޮންމެ
މީހަކު އަނެކާގެ ނަކަލުތަކަން ނުވެވޭނެއެވެ.

އެކިމީހުންގެ ފުރުގައި އެކިއެކި ޤާބިލުކަންތަކެވެ. ބައެއްމީހުންނަށް ރަނގަޅު އިލްމުވެރިންނަށް ވެވެއެވެ. އަނެއް ބަޔަކަށް ރަނގަޅު އިމާމުންނަށްވެވެ. އަނެއް ބަޔަކީ ރަނގަޅު މުދައްރިސުންނެވެ. އަދި އަނެއްބަޔަކީ ރަނގަޅު ލަފާއި އިރުޝާދުގެ މުރުޝިދުންނެވެ. މިސްކިތުގެ ފުރުގައި ފަރުޟުވެއެވެ. ބައެއްމީހުންނީ ކަންކަން ކުރުމުގެ ފަންނު ހުރި މީހުންނެވެ. އެމީހުންނަކީ ވާހަކަދައްކުމާއި އެކަމުގެ ލިޔުއްވުމަށް ތުރުބަހެއް ހުނަރެވެ. (އެރިނަސް) ކޮންމެ ދުވާލެއްގައި މުސްލިމުންނަށް ބޭނުންވެފައިވާ (އެޓިކެޓް) ދަސްކޮށްދިނުމަށް ކުރުމަށް އެބައިމީހުން ރަނގަޅުވެގެންވެއެވެ. (މިގޮތުން) ކޮންމެ މީހެއްވެސް ކޮންމެވެސް އެއްޗެއް (މިކަމުގައި) އަދާކުރެއެވެ. އަދި މިކަމަށް އަހަރެމެން ޝުކުރުވެރިވާންޖެހެއެވެ.

ވީމާ އެއްބައިވަންތަކަމުގެ މާނައަކީ ކޮބައިހެއްޔެވެ؟ އޭގެ މާނައަކީ މިބާގެ އަޚާއަށް ބޭނުންވާހިނދު، އޭނާއަށް އެހީވުމަށް މިބާ ފުރުސަތުގައިން ދިއުމެވެ. އެއްބައިވަންތަކަމަކީ މިއީއެވެ. އެއީ (މިބާ ދުނިޔޭގައި ހިޔާލު) އޭނާގެ ފިކުރުތަކަށް އެއްވެސް ފަރުވާލެއް ނުދެއެވެ. އޭނާއަށް މުސްލިމެއްކަމަށް ވާހިނދުކެވެ. އެއްބައިވަންތަކަމަކީ މިއީއެވެ.

އެހެންކަމުން، މިބަޔާންކުރުގެ މާނަ އަހަރެމެން އަދާކުރަންޖެހޭނީއެވެ. އެއީ މިއުއްމަތަކީ ”…އަހަރެން ތިޔަބައިމީހުންގެ މިޤާމެވެ: އޭގެ ބޮޑުއިން އެއްވެސް ގޮތަކުންގައި ވަކިކޮށްއަހަރެމެން… އަހުރެމީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރި އަޅުކަމެވެ.“ ދީނީގެ އެއްބައިވަންތަކަމާ މިބާގެ އަޚުންނާއި އުޚުތުންނަށް ހާލަތު ފުރުޞަތުން، ހުރި މިބާއަށް މިވެނި އަޚާއެއް އިސްލާމީން ލޯބިވެއެވެ. ކަމުގެ ބޭނުމަކީ ކޮންކަމެއްގެ މިބާ އަޚާއިން އެބަލައެވެ. އެއީ އެމީހަކު މިބާގެ އަޚެއްކަ ވެފައިވާކަން ނުވިސްނުމެވެ. އަދި މީގެ ބޮޑުއިން ބަލައި މުސްލިމު ވެރިކަމަކީ،

ހުދު އެއުޅުންގެ ދެދުވަހުގައިވެސް މަޤްސަދަކީ އުޅޭ ފަރުދުމީހާވެ. އެއުޅުންގެ ތީރު ހަނގުރާމަވެއެވެ. ސިޔާސީ މަޤްސަދަކަށްވެސްވެއެވެ. އެހެންވެސް، މުސްލިމުންގެ ބައިސިއްރަމުން، މިތާއަށް މިކަމުގެ ސަބަބުން ފިރަޤުތައް އައިސްގެން ނުވާނެއެވެ. "މި ދައުލަތްތަކީ އެއްބަދަލު އަނެއްބަޔަކާއި ދެމެދު މަޤްސަދަކަށްވެއެވެ. އެހެންވެ އެ ފަރުދުގައި އޮވާ (އާންމުންނަށް) ހަމަ އަހަރެންގެ އަޚުންނާއި (އުޚްތުން) ނުވެ." މިބާ މިކަމަށް ބަލަންޖެހޭ ނަޞީޙަތްތަކީ މިއީއެވެ. އެހެންކަމުން މިމުސްލިމު އުއްމަތަށްޓަކައި އަހަރެމެން، މިއަހަރެމެން ދެންވާނެއެވެ. ފަހަރު މުސްލިމުންނާއިމެދު ފަރުވާލެއްނުބެލުން މިހާރު އެއުޅުންނަކަ ނިސްބަތްވެވޭނީ މިހެއްޓުންނެވެ.

ޢަބްދުﷲ (ބިން މަސްޢޫދު) – رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ – ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ރަސޫލާ – صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ – ހަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.

« الْمَرْءُ مَعَ مَنْ أَحَبَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ » (رواه البخاري و الترمذي)

މާނައީ : "ޤިޔާމަތްދުވަހުގައި ކޮންމެ މީހެއް ވާހުރީ އޭނާ (މިދުނިޔޭގައި) ލޯބިވި މީހަކާ އެކުގައެވެ."

ޤިޔާމަތްދުވަހު މިބާ ވާހުރީ ލޯބިވި ބަޔަކާއިއެކުގައެވެ. މިބާ މުސްލިމުންގެ މައްޗަށް ލޯބިވާނަމަ، ޤިޔާމަތްދުވަހުން މިބާ ވާހުރީ މުސްލިމުންނާއި އެކުގައެވެ. އަދި ކާފިރުންގެ މައްޗަށް ލޯބިވާނަމަ، ޤިޔާމަތްދުވަހުން މިބާ ވާހުރީ ކާފިރުންނާއިއެކުގައެވެ. މިއީ ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالى ގެ އިންސާފެވެ. މުސްލިމުންނަށް ލޯބިވި މީހާވާނީ މުސްލިމުންނާއި އެކުގައެވެ. އަދި އެއުޅުން

ތާހާމަނަކަށް އެނގެވިއެވެ. އަދި މިހުންކަމުން، ރަސޫލާ - صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ — ބަދުރީ ކުރައްވި ވަދަޢިން، ޚިޠާބުކުރެއްވުން "މުސްލިމުންނަށް ﷲ
ވަޙީ ކުރައްވަވާނެއެވެ: ކަލާމުން އަދުކަން ކުރަން އުދުން އިލާހުންތަކުގެ ވަރަށް
ގާތެވެ. އެހެންކަމުން ސަލާމަތަށް އަދުކަން ކުރި މީހެއްނަމަ ސަލާމް ވަރަށް
ގާތްވެއެވެ. އަދި ޝަރީޢަތް އަދުކަން ކުރިމީހެއްނަމަ އެކަކު ވަރަށް ގާތްވެއެވެ."
ﷲ ވަޙީ ކުރައްވައި "ތިޔަބައިމީހުން ތިމަން އިލާހަށް އަދުކަން ނުކުރަމަ،
ތިޔަބައިމީހުންނަށް ތިމަން އިލާހު އަދުކު ދެއްވާނުކަމަށް ތިޔަބައިމީހުން
ހިތްހަމަ ނުވާނެކަމަށް ދެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ އަދުކަމުން ގޮތަށް ޝަރުޢު މިއަދުގެ
އަދުކަން އެދެވޭނެ." ދެން މިއަންނަގާ ބުނިވި އިލާހުންތަކެއް ﷲ ނަންގަވަމި
ނަރަކައިގެ ތުރަތުން އެއްގަޑިއެވެ. އަދި އޭގެ އަހުރުވުރިން އެތަކެތި
ވަރަށްތަން (ނަރަކައިގެ ތުރަތުން) ގާނޫނުތަކުށެވެ. އެހެނީ ﷲ އިންސާފުވަންތަ
ފޫދުނުވެއެވެ. އެއިލާހުންބަކައި ތިބާ އެކަން ކަންފިނަމަ އެއިލާހު ތިބާއަށް
އަދުކު ދެއްވާނެތެވެ. އެހެނަސް ތިބާ އެކަމެއް ކުރީ އެހެން އެއްވެސް
ފުރުތަކަށްނަމަ، ތިބާ އެއަދުކަން އެދި އެ "އިލާހު" ފުދުން އެދޭނެވެ. އަދިފަހު
ﷲ ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް އިލާހަކުނުވެއެވެ.

– ތިންވަނަ ޙަދީޘް –

ޙާޖަތްތެރިވެފައިވާ (އެހީއަށް ބޭނުންވެގެންވާ) މުސްލިމަކު ދޫކޮށްނުލުމުގެ ނަޞީޙަތް

ޢަބްދުﷲ ބިން ޢުމަރު – رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا – ގެ ރިވާޔަތުން ރިވާވެގެންވެއެވެ:
ރަސޫލާ – صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ – ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ:

« الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ ، لاَ يَظْلِمُهُ وَلاَ يُسْلِمُهُ ، وَمَنْ كَانَ فِي حَاجَةِ أَخِيهِ كَانَ اللَّهُ فِي حَاجَتِهِ ، وَمَنْ فَرَّجَ عَنْ مُسْلِمٍ كُرْبَةً فَرَّجَ اللَّهُ عَنْهُ كُرْبَةً مِنْ كُرُبَاتِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ ، وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ »

“ކޮންމެ މުސްލިމަކީ އަނެއް މުސްލިމުގެ އަޚެވެ. އޭނާ، އޭނާގެ އަޚާއަށް އަނިޔާވެރިއެއް ނުވާނެއެވެ. އަދި (ޢަދުއްވަކާއި) ހަވާލެއްވެސް ނުކުރާނެއެވެ. އެމީހެއްގެ އަޚާގެ ބޭނުންތަކެއް ފުއްދައިދިނުމުގައިވާ މީހާ ދަންނަށެ: ﷲ އޭނާގެ ބޭނުންތަކެއް ފުއްދައިދިނުމުގައި ވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި މުސްލިމެއްގެ ކިބައިން ތަކުލީފެއް ދުރުކޮށްދިނުމާ މީހާ ދަންނަށެ: ﷲ އޭނާގެ ކިބައިން ޤިޔާމަތްދުވަހުގެ ތަކުލީފުތަކުގެ ތެރެއިން ތަކުލީފެއް ދުރުކޮށް ދެއްވާނެއެވެ. އަދި މުސްލިމެއްގެ ޢައިބު ފޮރުވައިދިނީމާ މީހާ ދަންނަށެ: ﷲ އޭނާގެ ޢައިބު ޤިޔާމަތް ދުވަހުން ފޮރުވައިދެއްވާނެއެވެ.” (އަލްބުޚާރީ އާއި މުސްލިމް)

(އިހު ބަޔާންވެވުނު) ވާހަކާގައިވޭ ތިން ކަލުގެރި، (އެސްޓްރޮލޮޖަރުންގެ) ޝަރުހުވެން ހުދުގެރި ހަވާލުކުރިއެވެ.

އެސްޓްރޮލޮޖަރުން ހިލޭ މިޒަމަނު ކަންޑަށް ކުރުމުން އަމިއްލަ ނަފްސު ރައްކާތެރިކުރުވޭނެކަމަށެވެ. އެސްޓްރޮލޮޖަރުން ހިލޭގައި ހުދުގެރި ހަވާލުކުރުމަށްފަހުން ތިމާމެން ރައްކާތެރިވީއެވެ. މިހުރި ގެރިއަކީ އެއުރުންގެ ތެރޭ ބަސްނުވާ އަދި މައްސަލަތަކާއި ކުރިމަތިވެފައިވާ އެއްޗެހެވެ. އަދި އެސްޓްރޭ ޖަރީސޮޖާއްކަމަށް ތެރެއިން ކުރިއަށްދާއިރު ކުރިމަތިވާނެކަމެވެ. "އެހެންކަމުން އަހާ ދުރުކުރުމާއި ހިނގާށެވެ. އަހަރެމެން އަނާއާއި އެއްވެސްގޮތަކުން ގޮތުގައި ނަގަތާވެ. އަހާ ޖަހަން ގެންދިއުމަން ދުރުކުރާށެވެ." އެހެނަސް އެއުރުންނަން ނުލިބެން އެއްޗަކީ ދެން އެކަން ދިމާވާނީ ހުދު އެއުރުންނަށްކަމެވެ.

އަހުންނާވެ. މިއަދުގެ ބާބަލަށް، އަހަރެމެން އަމިއްލަ ނަފްސު ރައްކާތެރިވާން އެތެރިނުދެއްގައި، އެވަގަ އަހުންނަންބަކައި (ދަލުކުރިން) ބަހެއްވެސް ބޭނުންކުރެވެ. އެހެނަސް (ބަޓުޓީ) ރައްކާތެރިކަމަށް އަހަރެމެން އެތެރަގަ، މިކަން މިޒަމަން ކުރުން ހުއްޓާލަން އެބަޖެހެއެވެ. (އަދި މުސްލިމުކަން) އެވަގަ ގޮތެއް ވުމުން ހުރަސް އަޅަން އެބަޖެހެއެވެ. އެހެން އެއްވެސް މުސްލިމެއް މިބާ އެގޮތަށް ދުކޮށްލާނަމާއިއުކު، ހުދު الله މިބާއަށް މަދަދުދެއްވުން ހުއްޓާވާލެއްވެއެވެ. (އަދި اللهގެ އެހީ މިބާގެ މައްސަލަތަށް ކުރިޔަށްގެންދިއެވެ. "...އެމީހުންގެ އަހަރާގެ ބޭނުންތަކުގެ ފުއްދާދިނުމުގައިވާ މިހާ ދަންނަށް: الله އޭނާގެ ބޭނުންތަކުގެ ފުއްދައިދިނުމުގައި ވަޒީގެންވެއެވެ. އަދި މުސްލިމުންގެ ހިތައިން ތަނަވަސްކަމާ ދުރުކުރެއްވި މިހާ ދަންނަށް: الله އޭނާގެ ހިތައިން ޒުހާދަތުގެ ކަނޑޭވަނަ ތަނަވަސް ތެރެއިން ތަނަވަސްކަމެއް ދުރުކުރެއް ގެއްލާނެއެވެ." ވީމާ މިބާގެ އެހީއަށް ބޭނުންވުފައިވާ

މުސްލިމު އަޚާއަށް މަދަދު ދޭނަމަ، ޤިޔާމަތްދުވަހުން الله ތިބާއަށް މަދަދުދެއްވާނެއެވެ.

އަހަރެމެން އެންމެންނަށްވެސް އެނގޭ ފަދައިން އަހަރެމެންނަށް ގިނަކަންބޮޑުއެއް ވިކަމެއް (އެބަހީ: ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތުގެ އަމާންކަމެއް) ހާސިލުވުމަށް ނުކުރެވޭނެއެވެ. ދެން الله (تَعَالى) ގެ އެހީ އާއި މަދަދުނެތި އަހަރެމެންނަށް ހުރިހަމަކުން ދުޢާއިވެސް ނުލިބޭނެއެވެ. އެއިތުރުގެ އެހީއާއި މަދަދު ތިބާގެ މައްސަލަތަކުން އެދޭނަމަ، ތިބާގެ އަޚާއަށް އެހީވުމަށް އަވަސްވެގަންނާށެވެ. ތިބާގެ ނަފްސު ޙައްޤުތައްކަށްކުރާނޭ ގޮތަކީ މިއެވެ. އަދި އެއިން އަޅުކު (ކާފިރުންގެ އަތުމަތްކަތަން) ދުކެއް، އެއުރެންގެ ޚުޝިން ތިބާއަށް ލިބޭނުކަމަށް ހިތްލުކުރާށެވެ. ގައިމެވެ. ހަމަ ހިތާ އެކުރުމެއް ހާސިލުވުމަށް ނުކުރެވޭނެއެވެ. އަދި އެޖަދުއްވުންތައް (ތިބާއާއި ދިމާކުރަން) ޚިޔާވަތްއަރަމުން އަންނާނެއެވެ. މިއީ (ބަދަލުވުމުގެ އެންމެ) ގޮތެއްދުއްގެ ގޮތަކާއި ދެނެގަންނާށެވެ: އެހެނީ މުޅި އުއްމަތް (އާގެ ތެޅެއިން އެއްމެ ޚުދުއްވިއަސް ދުނިކަން) ހަދާކަނޑައިގެން ފެނުނީ ސަވާބުތަކާ ހިތަހަމައެއްނޫޅުނެވެ. އަހަރެމެން އާއާ ހިތް ހަމަޖެއްސުމަށް ކިތަންމެ ކަމެއް ކުރަމުސް، އެއީ ކާމިޔާބުވާނީ ކަމެއްނޫނެވެ. އެހެނީ އާދަމާ އާދަމް — عَلَيْهِ السَّلاَمُ — އިން ފެށިގެން ޤިޔާމަތާ ހަމައަށް އަހަރެމެންގެ ޒަމާންވެސްވެ. އާދާގެ ބަނޑުފުރާނަމުއްމި ކުރުމަށް، ތިބާގެ އަޅުއް ހުރިހާ ދަރިންނުވެސް، އާދާ ޚުރި މައިދިރިވެރިން ކަމަށް ފަހަރެއްގައިވެސް ހިނގުކުރާށެވެ. އާދާގެ ބަނޑު ހަމައިހުރިކަމާއި ދުވަހަކުވެސް ނުފުއްދައިދޭނެއެވެ. އަދި އާދާގެ ކަރުހިއްކުމީ ކަނޑުދާނޭ އެއްކޮއްޓުނެވެ.

މިއަދު މުސްލިމުނަށް ޚިޔާނާތްތެރިވެވިއްޖެނަމަ، ނޫނީ އަޅައިނުލައި (ދުޝްމަނުންގެ އަތްމައްޗަށް) ދޫކޮށްލައިފިނަމަ، (ދެންދަންނާނެވެ!) މާދަމާ اللّٰه އަހަރެމެން ދޫކޮށްލައްވާނެތެވެ.

އަޚުންނާއި އުޚުތުންނޭވެ! (ވަކިން ޚާއްސަކޮށް) ޒިޔާރަތުގެ ތެރެއިން ހުށަހެޅުއްވައި ދިރިއުޅުއްވުނުތަ މިހެން، ޒިދިރިއުޅުއްވުންތަކީ އަވަށްޓެރިކަމެވެ. ޒިޔާރައިމުންގެ ކުރިން ޒިޔާރަތްކުރަނީ އިސްލާމްކަން ނަމަ ދުޢާތަކަށްއެވެ. އަދި ޒިޔާރައިމުންނަކީ އަބަދަށް ދުއިޒިބީން ބައެއްނޫނެވެ. އަދި މަޖުބޫރުން ބައެއްވެ... ކޮންމެވެސް ދުވަހަކުން މަޖުބޫ ހުދަރިންތައް ދޫކޮށްލާނެ ބައެއްވެ. އަދި އެކުދިންގެ މުސްތަޤްބަލް ހަމައެކަނި ދެންނެވުމެއްގެ ނިސްބަތުން اللّٰه (تَعَالى) އެވެ. އެކުދިން ބޭނުން އިސްލާމުން ނޫސްކަމަކުވެސް ވެދާނެއެވެ. މިއީ ހަމަ ވެދާނެކަމެކެވެ. ވީމާ އެކުދިންގެ މުސްތަޤްބަލް ރައްކާތެރިކުރުމަށް މިއަދު، އަހަރެމެން ޖިހާދަށް އަޅަންޖެހެއެވެ. އެއީ (ޒިޔާރައިމުން ނުޑަސް) ބައްޕަފުޅެއްގެ މަގުގައި އެކުދިން ކުރިއަށް ދާނީ ގެރިންޖެއްސެވެ. ޤުރުއާން ދަރުވުން ޒިޔާރައިމުން އެކަމަށް (އެބަސް: އެކުދިންގެ މަގު ފުރުދުމަށް) ޖިންނާނަކުންޖެހެ، اللّٰه (تَعَالى) މިފަދައިން ސޫރަތުއްނަޙްލު ހަމަހާޒާ އެދިގެންނުވާނެއެވެ: ”މިބިން ނަމަކަށް އެކުދިން ގަނައިމުންނަކީ ޒިޔާއެވެ. އެހެންކަމުން އެއުރުން ކުރިމަތިލައި އުޅޭނަގެކައިމުދު ޒިޔާރައިމުން ޖިންނާނަކުން ޖެހޭނެއެވެ. އަދި އެގޮ ފުރުން އަޅާ ޖީލުތަކެއްވެސް ޒިޔާރައިމުން ޖިންނާދަށް ވާންޖެހޭނެއެވެ.“

ވީމާ މިއަދު އެކުދިންނަށްޓަކައި ޒިޔާރައިމުން ”ގެރިންޖެއްސެ“ ރައްކާތެރިކުރަން އެބަޖެހެއެވެ. އަދި ޒިޔާރައިމުން މިކަން ކުރާނީ (އެންމެ މޮޅު އިސްލާ) ގޮތަށް: ޒިޔާރައިމުންގެ ތެރެއިން އެހީއަށް ބޭނުންވެފައިވާ އަހާގެ ބައްޕަގައި

ތެދުވެރިންނޭވެ! (އޭރުން) الله ތިޔަބައިމީހުންނާއި، ތިޔަބައިމީހުންގެ ދަރިންނަށް ފުއްދަވައިދެއްވާނެއެވެ.

އިބްނު ޢައްބާސް ގެންނެވި ޙަދީޘްފުޅުގައި، ރަސޫލާ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ — ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ: "ތިބާ الله އަށް (އެބަހީ: اللهގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް) ރައްކާތެރިވާށެވެ. އޭރުން الله ތިބާއަށް ރައްކާތެރިވެ ދެއްވާނެއެވެ." މިކަން މިހެން މިވަނީ ކީއް ކިހިނެއްކަންހެއްޔެވެ؟ އިބްނު ރަޖަބު ޙަންބަލީ މިޙަދީޘް ޝަރަޙަކޮށްދެއްވިއެވެ. އަދި ވިދާޅުވިއެވެ:

i. ތިބާ الله އަށް ރައްކާތެރިވާނަމަ، ހަވާނަފްސުގެ އެދުންތަކުންނާއި އިމާންކަމަށް ޝައްކުއްވުމުން ދުރުކުރައްވައި، الله ތިބާއަށް ރައްކާތެރިވެ ދެއްވާނެއެވެ.

ii. ތިބާގެ ގައްމުރު، الله ގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ތިބާ ރައްކާތެރިވާނަމަ، ތިބާގެ މުސްކުޅި އުމުރު، الله ތިބާއަށް ރައްކާތެރިވެ ދެއްވާނެއެވެ.

iii. ތިބާ الله ގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ރައްކާތެރިވާނަމަ، الله ތިބާގެ ދަރިންނަށް ރައްކާތެރިވެދެއްވާނެއެވެ.

މިފަހުން ޤުރުއާނުން ނުކުތާއަކަށް އިބްނު ރަޖަބު މިތާގައި ގެންނަވައެވެ. އެއީ މޫސާ (عَلَيْهِ السَّلاَمُ) އާއި އަލްޚިޟްރުގެ ވާހަކައިންނެވެ. ޤުރުއާނުގައި الله ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿فَٱنطَلَقَا حَتَّىٰٓ إِذَآ أَتَيَآ أَهۡلَ قَرۡيَةٍ ٱسۡتَطۡعَمَآ أَهۡلَهَا فَأَبَوۡاْ أَن
يُضَيِّفُوهُمَا فَوَجَدَا فِيهَا جِدَارٗا يُرِيدُ أَن يَنقَضَّ فَأَقَامَهُۥۖ قَالَ
لَوۡ شِئۡتَ لَتَّخَذۡتَ عَلَيۡهِ أَجۡرٗا﴾ (سورة الكهف 77)

”ދެން އެދެބޭކަލުން ކުރިއަށް ހިނގަވަޑައިގެންނެވުމުން، ރަށެއްގެ އަހްލުވެރިބަޔަކާއި ހަމަޔަށް ވަޑައިގެންނެވުނުހިނދު، އެރަށުގެ މީހުންގެ ކިބައިން ކާއެތިކޮޅަކަށް އެދެބޭކަލުން އެދިވަޑައިގަތެވެ. ފަހެ، އެއުރެން އެބޭކަލުންނަށް މެހުމާންދާރީ އަދާކުރުމަށް އިންކާރުކުޑައޫއެވެ. ދެން އެރަށުން ވެއްޓެންކައިރިވެފައިވާ ފާރެއް އެދެބޭކަލުން ދުށްވަޑައިގަތެވެ. ދެން (އަލްޚިޟްރު) އެފާރު ތެދުކުރެއްވިއެވެ. (މޫސާ) ވިދާޅުވިއެވެ: ކަލޭގެފާނު ބޭނުންފުޅުވިނަމަ، އެކަމަށް އުޖޫރައެއް ހިއްޕެވުނީހެވެ.“

އެއަށްފަހު، އެއްވެސް އުޖޫރައަކާއި ނުލައި، މިފާރު ތެދުކުރެއްވީ ކީއްވެގެންކަން އަލްޚިޟްރު ކިޔައިދެއްވިއެވެ:

﴿وَأَمَّا ٱلۡجِدَارُ فَكَانَ لِغُلَٰمَيۡنِ يَتِيمَيۡنِ فِي ٱلۡمَدِينَةِ وَكَانَ تَحۡتَهُۥ
كَنزٞ لَّهُمَا وَكَانَ أَبُوهُمَا صَٰلِحٗا فَأَرَادَ رَبُّكَ أَن يَبۡلُغَآ أَشُدَّهُمَا

وَيَسۡتَخۡرِجَا كَنزَهُمَا رَحۡمَةٗ مِّن رَّبِّكَۚ وَمَا فَعَلۡتُهُۥ عَنۡ أَمۡرِيۚ ذَٰلِكَ تَأۡوِيلُ مَا لَمۡ تَسۡطِع عَّلَيۡهِ صَبۡرٗا﴾ (سورة الكهف 77)

”އަދި ފާޅާއިމުދު ދަންނާށެވެ! ފަހެ، އެތަނުގައިވާ ހަމީދު ދުރުކުރިންނަށް ތިމިގެންވާ ފާޅުއަރާކުރުގައި އެ ފާޅު ވިއެވެ. އަދި އެ ފާޅުގެ ދަށުގައި، އެދެކުދިންނަށް ހަޖަނާއެއް ވިއެވެ. އަދި އެދެކުދިންގެ ބައްޕަ އަކީ، ޞާލިޙު މީހެއް ކަމުގައިވެސްވިއެވެ. ފަހެ، ކަލާނގެ ފާނުގެ އިރާދަކުރެއްވީ، އެދެކުދިން ބޮޑުވެ، ފުރާވަރުވެހަދަވުމުން، އެދެކުދިންގެ ހަޖަނާ، އެދެކުދިން ނެރުމަށެވެ. ކަލާނގެ ފާނުގެ އިރާދަ ރަޙްމަތުން އެއީ ތަބާވަމާއެގެ ގޮތުންނެވެ. އަދި ތިމަންކަލާނގެފާނު އެކަންތައްތައް ކުރެއްވީ، ތިމަންކަލާނގެފާނުގެ އަމިއްލަ ރައުޔަކަށް ނޫނެވެ. މިއީ ކަލާނގެފާނަށް އެކަންތަކުގެ މައްޗަށް ކެތްކުރެއްވުމަށް ކުޅަދާނަވެވަޑައިނުގަންނަވާނެ ކަންތައްތަކުގެ ތައުވީލެވެ.“

ވީމާ، އެކުދިންގެ ބައްޕަ ޞާލިޙުކަމުގެ ސަބަބުން الله އެދެކުދިންނަށް އަރިހުއްޓެވިއެވެ. މިކުދިންގެ އުމުރަށް ރިސާލަތުގެ އެއްގޮތުން ކުޑަކުރަމުން ކުރިއަރާ، އެއީ ބައްޕަގެ ނަންކަމުގެ ސިފަތަކެއް ފާސިލުކަމުގައި އެދެކުދިންނަށް އިހުސާސް މިނަށް ދިނެވެ. އެހެންނަމަވެސް الله އެދެކުދިން އެގޮތުގައި ރައްކާތެރިކުރެއްވިއެވެ. އެކުދިންގެ ބައްޕަ ޞާލިޙުކަމުގެ ފުރިހަމަކަމެވެ. އަދި އެހެނިހެން އެބައްޕަވެސް ދުނިޔޭގައި ދުރުކަނޑައެވެ. އަދި އެހެންކަމުން އެބައްޕަ މިހާރު ދަރިން، الله (تَعَالى) ބައްޕަފަދަ ގެންވިއެވެ.

އަދި ހަމައެކަނި އެ ފާޅު ކަނޑައެޅުއްވުމަށްޓަކައި الله (تَعَالى)، އަޙްޒިދުރު
އެގާދުރަން ފޫނުއްވުމެވެ. އެއީ ފަހަ ކިޔެވުއްސެވެ؟ އެއީ ހަމައެކަނި އެކުދިންގެ
ބައްޕައާ ސާލިހުއްކަމަށް ވެދުނުނެވެ. ވީމާ އެއިރާދު ހަމައެކަނި، ތިޔަބައިމީހުން
ދަރިހުންނަށްޓުގެ އިތުރުން، މަރުވުމަށްފަހުވެސް الله ބައްލަވާ
ވަޢުދު ގަނޑުވާނެއެވެ. ފަހަ (އެކުދިންނަށްޓަކައި ކަންތައްތަކާ) މިއަށްވުރެ މުޅިއަތުރު
ކަމެއްވެސްހުރެ؟

އެހެންކަމުން الله ގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް އަހަރެމެން ފަރުވާތެރިވާން އެބަޖެހެއެވެ.
އަދި ފުނޑުވެ ބޮޑުރުކުރުމަކުން ދިފާ ރައްކާތެރިވާނޭކަމަށް ހިނދުކުރާށެވެ.
(އެފަދައިންވާނަމަ) ދެން (އޭގެމަގައި) ޖެހޭނޭ މިހަދު ތިއީއެވެ.

ފުޓުވެރި އަހުންނާއި އުފުލިންނެވެ. އަހަރެމެން މިވާހަކަ ދެއްކީ ޖާނުލު
ކަންތައްތަކާއި މައްސަލަތަ. އެހެނަސް ވަކި ގުޅިފަޅު ބުނާނަމަ،
ތިޔަބައިމީހުންގެ އަމިއްލަ ޝަރަފު ނުހަ ދަރިއްޖާ ހިސާބުގަނޑަކަށް ބަލާފައެވެ.
އަހަރެމެން މިދައްކަނީ ވަކި ޖިހާދު ނުހަ ފަހަރެއްގައި ނޫނެއް ނުވަތަ
ތަންދޮރުގެވެސް ވާހަކަދެއްކުމެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ އަމިއްލަ ޝަރަފު، ނުހަ
ގައުމަށްބިރުގެ ވަރަށް ގިނަ މުސްކުޅިންތަކާހި ހަމަޖެހޭކަމަށްވާތީއެވެ... (2)

2 ނޯޓް: މިހާޒަރުން ޝައިޚް އަސްވަރު، އެމެރިކާގައި ދަރިފުޅާ މުސްލިމުންނަށް ޖައްބަޔަން ވާހަކަދެއްކެވެ. ތަރުޖަމާގައި މިވަނީ އެބައި އޮޅުނުކުރުމެވެ.

(މިހައްތަރުވެފައިވާ ހަރުނަން) މުސްލިމުންގެ ބައިގަނޑުތަކުން އެއްވެސް
އެހީއެއް ނުދެއެވެ. އަދި އެކޮޅުގައި (ބޭއިންސާފާއި އަނިޔާގައި) އެތައް
އަހަރުތަކަކަށް އެކަނިވާ އެކަނި ދޫކޮށްލައެވެ.

އަޅަކު (އޭނާ ހައްތަރުވުމަށްފަހު) އޭނާގެ ބާއިޖާއަށް ދިމާވި ދަތިތައް އަހަންނަށް
ކިޔައިދިނެވެ. މިއީ ފަހުން އަހުންނާއި އުނގެނުނެވެ. އެވެރިންގެ ބާއިޖާތައް ވަނީ
އަރާޖެން އެއްވެސް މިހެއްނަތި ދޫކޮށްލެވިފައެވެ. އަދި ނިކަމެތިކަމާއި ފަގީރުކަން
އެވެރިންގެ މައްޗަށް ފާވަމުންދެއެވެ. އެހެނަސް އެވެރިންނަށްބަކައި އެއްވެސް
މީހެއް އަޑަހެއްސުރައެވެ.

ވަރަށްފަހުން އިނގިރޭސި ވިޔަފާރިން ނިސްބަތްވާ ހަރުންތަކެއް ހައްޓަރު
ކުރެވުނެވެ. އެހެނަސް އެއަރުންނާއި ދެރޮގަން ހިފާން އެއްވެސް އެއްކޮޅެއް
ނުތުމުން، ފަހުން ދޫކޮށްލެވުނެވެ. އަދި އޭގެ ތެރެއިން އެއްއަހަރު،
ހައްތަރުކުރުމުނިރު ސިފައިން އޭނާއަށް އަނިޔާކުރިއެވެ. އެއީ އެއަރާ އެކަމަން
ގަދަރުނަރާދާ އަމާންތީ އަތްނަގައިގެން ހުރި އިރުވެސްމެއެވެ. ސިފައިންވަތު އެއަރާ
ގައިގާ ތަގަންފިރިއެވެ. އެއީ އޭނާގެ ފުމަތިންފައިގަން، އޭނާގެ ރަސްނަފާތައި
ރުޖަރުމަދު ތަކުރީން ދާއަމާއި ހަމައަށް. ތިން އެވަރުން އެއަރާއަން ހިތުރިގަތް
އިނގޭހެއްތޯ؟ އެއަރާ ސަލާމަތްކަން އަންނަގޮތަށް ތިޔަރުކަން ބުނެދޭ: "ކަލާގެ
ކަލޭގެ މިސާރު ކަބައިހެއްތޯ؟!" – އިސްލާމް ދީނަށް، ހަރުބުންގެ ދީނަށް
ހަރުބުންގެ މުއްމަތަން ޖައިބުބަސް ގޮވުމެވެ! ތިޔަބައިމީހުން (މިކަމަށްޓަކައި)
ކަންމުވެސް ކަލުއް ކުރަން އެބަޖެހެއެވެ. ތިޔަން އިހީނު ހަމައެކަނި
ބަޔަކުމަކަން ނުފުދޭނެވެ. މިއީ މިދީނުގެ މައްޗަށް ގޮވި ޖައިބުކަމެވެ. ވަކި

އެއަރާގެ ގައުމަކަށް ނޫނެވެ. އިސްރާއީލުންގެ ގައުމަށެވެ: ދިރަހު ސަލާމަތުން ތިރިކޮޅުން އޮންނާގެ ކަލާނގެ ކޮބައިހޭ ބުނުމެވެ!

اللَّهُ أَكْبَرُ! ވަރަ ކަލާނގެން މި ކުރިމަތިލާން ޖެހުނީ الله އާއި ހެއްދެވީ؟ الله އިންސާފުވަންތަ ވާޖިބެއްވެއެވެ. އަދި الله އެއިލާހުގެ ޙާލުފުދެން ބަދަލުހިއްޕާނެއެވެ. الله (تَعَالى) އަރަހުމުންނަކަން ބޮޑުންފުދޭވާޖިބެއްގެންއުޅެއެވެ. އެހެނަސް މިފަދަކަންކަން ދެކޭ ޔާރު، އެކަންމަތީ ދަކަންފުޅުން އަރަހުމުގެ ގައުމަށް ޔައްޖާވެގެން ނުވުމެވެ.

ފިނޭވާ ބޮޑިރިކޮންތަކައިގެން ހުރުމުން، މިބާ ދައްކާބިރުވެރިކަމަށްހިތްކޮށް، މިހެން އިރުނަތު މިކާރާއިލުތު އަޔާނުތައި އިނދަކުން ނުފުރައެވެ. މިކަން މިހާރު ނުހުއްޓުވައި ފިނަމަ، އެކަން ހުދު މިބާއަށްވެސް ކުރިމަތިވެދާނެއެވެ. އެކަން މިބާގެ އަންހެނުންނަށްވެސް ކުރިމަތިވެދާނެއެވެ. އެކަން މިބާގެ އަންހެން ދަރިފުޅުނަށްވެސް ކުރިމަތިވެދާނެއެވެ. މިކަން ފުރާވެގެންދަނީސް މިގެ މަގު ކަނޑާލައްވަންޖެހެއެވެ. ވީމާ މިބާއަށް ވެވެންއޮތީ ގޮތަކަށް މިކަމަށްބަކައި ފިޔަވަޅެއްގެން ސަލާމަތެވެ. މިއީ މިބާގެ ކޮޅުމަތި އެޅިފައިވާ ޙިންގާއެކެވެ. މިއީ މިބާގެ މުސްލިމު އަޅުންނަށްބަކައި މިބާގެ ފުރުގައިވާ ދަރަޖަށްކެވެ. މިބާ މިއުއްމަތަށް ދަރާފަޅިވެއެވެ. އަދި الله (تَعَالى) އަށް ދަރާފަޅިވެއެވެ.

މިއުއްމަތަޔާ ހަމައެކަނި ދެލިބަސްގެއިވާ ފަހަކަ ދައްކާލުމަށްފަހު، މިއުއްމަތުގެ ޖާނުމު ބާފަޅެއްދު ކޮމަދާފަޅިއެން ޢަނަސް އެއްޗެއްކަމަށް މިބާ ހިނުކުރާނެވެ. އިސްލާމިކަށް މިތް މުސްލިމުންގެ އަޙުން އިސްލާމީން ބޮޑުގެންދިޔަ ސަބަބަކީ

މިއެވެ. މުސްލިމުންގެ ތާރީޚް ލިޔުއްވި އަލްމަސްޢޫދީ (އެޒަމާނުގައި ކަންހިނގައިދިޔަގޮތް) ވިދާޅުވިއެވެ:

“މުސްލިމުންގެ ސަފަރުވެރިން ސަފަރުތަކުގައި ބަނދަރުތަކަށް ދަނީ އަތަށި ހިފަމުންނެވެ. އަދި އުކާއްޓަކަށް އަނގަކަށް ދަނީ ބިލެތުންނެވެ. އެހެނަސް އަންދަރުސް (އެބަހީ: ދިވެހިން) ގެ މިސްކިތްތަކަށް އަރާވައިލިނަމަ، މުސްލިމުންނަށް މިކަހަލަ ކަންތައްތައް ދެކޭ ނުލެއެވެ. އެއްވެސް ކުޑަބާއެއްގައި އެވަނަ ދަތުރުކުރުމަށެވެ. އެއްވެސް (ދިރުމި) ލިބޭގޮތަށް އެވަނަތަކެއް ނުދެކެއެވެ. ދިރުމުވެރިންނަށް ދަނީ ދޮރުގަނޑެއްވާ (ލިޔުނު) ވަރަކަތަށް ދަތުރާ ބޮޑު، މިއުއްމަތަށް ދުރުކުރެވޭނެއެވެ. އަދި މިއުއްމަތަށް މިދަނީ ހެއްނަތެރިވެވުންނެވެ...”

ދިވެހިންގެ މަސްހޫރު ދިރުމުވެރިއާ، ދިބެން ހަޖުމު އަންދަރޫސް، އަލްއަންދަރުސްގެ ދިރުމުވެރިންނާއި ދިމާމުންގެ މިބާރަތާއިމެދު ދިންބިޔާ މާއްސަވެވަޖެއިގެން ވިދާޅުވިއެވެ: “މިރާސްތޫންގެ ދުނިޔެ ބިލަބައިމީހުން ކުރިވެރިންވެފައެވެ. ފަހު އެއުރެންނީ ހިލާލު ހިތުމަތީ، ކަންބޮޑުވާ ހަރުގަނޑު އަރައިގެން ބިބޭ، ދިރުމުވެރިންކަމަށް ދަހުވާ ކުރަބައިކަވެ.”

އުކަޅާގޭ ފެން މިއިދިރުމުވެރިންނާއިމެދު ވިދާޅުވި ޕީޓަރއާދެވެ؟

“މިއުއްމަތަކީ ތަޖުރިބާކަމަށް އެވެރިންނަށް އެއްވެސް ކަމެއް ނުކުރެވިދާނެއެވެ. މިއުއްމަތަކީ ވެއްޓިނީއެވެ. މިއުއްމަތާއި ދުރުކަމެއް ހަނގުރާމަކުރަވެނީއެވެ. އަދި

އަތްއަނދިރުކަމުގެ ބިރުން (އަދުއްވުން) ފިލުވަނީއެވެ. އެހެނަސް އެއްކުރުން ދަންނަވަން ދަރީ އެހެން ވާހަކަދައްކަތެވެ!"

ވީމާ އަހަރުމެން ތުރުވޭން ހެއްދެވީއެވެ. އަދި ބަކަރާތަކުގެ ހެއްދެވީއެވެ. އަދި ހެލިކަނޑުކަތުން ހެއްދެވީއެވެ. އަދި ތުރުވު އަހަރުމެންގެ އަޖައިބު އިއްވަން ހެއްދެވީއެވެ. އަދި މިއީ އަހަރުމެންގެ. މިއީ ބިއްބި އަހާ ކަލާ އަހަރުމެންގެ. ބިއްބާ الله އަށް މިއަހަރުމެން ކުރަނީ، ބިއްބާގެ އަހުރުނަން ހެލިކެރެގެންނެވެ. އަދި އާގެ ބަދަލުގައި މިދުނިޔޭގައި الله ބިއްބައަށް ދައްކާދެއްވާކަން ދެއްވައި އާހުރަކުގައި އަދުކުރުއްވާންގެ. އަދި الله ބަރަކާތްތެރިކަމާއި މިއަންނަ އަހި، ބިއްބައަށް ބަރުރުގެއްވާނެވެ. އެހެން މިއަހަރުމެން މިހިނގާނީ ކިތަނާގެ ދަނޑުވެރިކަމާގެ ބެލެހެއްޓީ. އަހަރުމެންގެ ބޭއަބިން ކާރުގެ ކުރުގެ ކަރަދުރާ މިހިނގާ، ކިތަނާގެ ބޭކާވެ. އަދި الله ބަރަކާތްތެރިން އަހަރުމެން ކަރަހަރުބެހިއްޓަވަން އަދުމުވެ. އަހަރުމެންގެ ޖާއިޒާބަލާއި އަހަރުމެންގެ ކުރުން އަންނަ ޗިކުބެހެކަ ކަރަހަރުބެހިއްޓަވާ. އާމީން.

އަދިކަން ބައްޕީގެ ދެއްވަނީ ހަމައެކަނި الله އެވެ. އެއީފާހުގެ އަހާ އަދި ނަބިއްޔާ މުޙައްމަދު (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ގެ ނަސޭހަތް މަތިވެރިކުރައްވައި، އެކަކުގެ ފާނާއި އެކަކުގެ ފާނުގެ ޖާއިޒާ އަދި އަސްލާބުން ކަރަހަރުބެހިކުރައްވާނީއެވެ.

ހަށް ހިސާބް

ތަރްޖަމާއި ދިރާސާތަކުގެ އިދާރާ

ތިޔައަދުކުރެގެ ގޮތުގާ ބަލުގައި އަހަރުމެން
ހަނދުމަނެތިގެން ނުވާނެވެ.